

Al 80 jaar'n wedstrijdschouw

Er varen nog heel wat GWS-schouwen rond. Eigenlijk heel simpele bootjes die toch lekker snel zeilen en dus ideaal zijn om rond de wedstrijdboeien te ronden. We namen een kijkje bij het jaarlijkse evenement in Grou, de bakermat van dit bijna 5 meter lange bootje.

Tekst: **Wim de Bruijn** Foto's: **Theo Kampa**

Het plan om over GWS-schouwen te schrijven lag er al lang. Maar het kwam tot uitvoering nadat Spiegellezzer Marten Steppé, zelf zeiler in een GWS-schouw, ons erop had gewezen dat er in het derde weekend van september weer GWS-wedstrijden zouden worden gehouden. Of we daar soms aandacht aan wilden besteden? Momenteel zijn er een kleine negentig GWS-schouwen geregistreerd als wedstrijdboot en elk jaar worden bij Grou de traditionele en gezellige GWS-kampioenschappen georganiseerd. Alhoewel de GWS-schouw al heel lang bestaat in Friesland, duurde het tot 27 januari 1939 dat de Vereniging Grouwster Watersport (GWS), de ijzeren GWS-schouw tot verenigingsklasse uitriep. Zowel de schouw als punter zijn eenvoudige boottypen die niet alleen in Noord-Frankrijk, België, Nederland en Noord-Duitsland, maar zelfs in Polen voorkwamen. In Friesland, dat in de jaren dertig van de vorige eeuw nog meer waterwegen dan verharde wegen kende, ging bijna alle vervoer over het water. De houten schouw en later de geklonken ijzeren en weer later gelaste stalen schouw was hét scheepstype dat eenvoudig en dus goedkoop te bouwen was en heel praktisch in gebruik. Hij bestond in allerlei maten en vormen en kon geroeid, geboomd en gejaagd worden. Je kon er zelfs zwaardjes aan hangen, een mastje opzetten met een spriettuig en je had een ideaal bootje om moeiteloos overal te komen. Schouwen kwamen, afhankelijk van het gebruiksdoel, in verschillende afmetingen voor, maar vaak hadden ze een lengte van ongeveer vijf meter.

Connectie Grou

Grou lag aanvankelijk op een eiland met eromheen vele kleine eilandjes. De boerderijen werden met levensmiddelen bevoorrad per boot. De bakker, de slager en alle mogelijke leveranciers ventten hun waar uit per schouw. Er waren nog heel lang parlevinkers die zo rondvoeren. Het Friese woord voor uitventen is 'suteljen', reden waarom kleinere schouwen wel 'sutelskou' werden genoemd. Toen de scheepsbouwers overstapten op ijzer werden ook de schouwen van ijzer gemaakt. Momenteel varen er nog geklonken ijzeren schouwen rond. Daarna werden ze gelast. Hoewel er na het aanleggen van wegen steeds minder per schouw werd vervoerd over het water, bleef de schouw als scheepstype bestaan. Minder als werkboot, maar steeds meer als zeilboot en visboot. Met de opkomst

links: Op een gegeven moment wil je overstag. Dat moet je doen op het moment dat je niet of nauwelijks hoeft uit te wijken voor je tegenstanders die over bakboord zeilen.

Marten Steppé in zijn blauwe GWS-schouw, tipte ons over de wedstrijden bij Grou.

van de waterrecreatie was de stalen schouw een type dat gemakkelijk en goedkoop te bouwen was. De bodem was een vlakke plaat van 3 mm staal. Daar werden twee boorden onder een hoek op gelast, voor en achter kwam een voor- en een achterbord of spiegel en om niet snel water binnen te krijgen kwam er een houten boeisel op het boord. Een houten mastdoft, mast, twee zwaardjes, een roer, een sprietzeil en een fok. Dan kon je zeilen. En hoe!

Standaardisering

Er werden al vroeg wedstrijden gevaren tussen de schouwen onderling. Echter, er waren heel grote verschillen mogelijk. In lengte, breedte, gewicht en zeiloppervlak. De in 1935 opgerichte Grouwster Watersportvereniging (GWS) ging hierin regelend optreden. Als schouwen aan wedstrijden wilden deelnemen moesten ze aan enkele beperkende bepalingen voldoen. Zo werd bepaald dat een schouw ten hoogste vijf meter lang mocht zijn. De grootste breedte van het vlak mocht een meter zijn en de schouw moest van ijzer of staal zijn gemaakt. Zo ontstond begin 1939 de klasse der GWS-schouwen.

Wilde je echter meezeilen met wedstrijden, dan moest je wel lid worden van de G.W.S. Zo was deze klasse aanvankelijk een plaatselijke Grouwster aangelegenheid. In de loop der jaren is hier wel iets aan veranderd want nu woont maar een deel van de schouwenzeilers in Grou en de anderen wel grotendeels in Friesland, maar ook elders in het land.

Op zichzelf zijn het redelijk simpele wedstrijdregels. Het voordeel is dat de traditionele vorm van de Friese schouw hiermee zo goed mogelijk in stand wordt gehouden, want een GWS-schouw is een zeer karakteristiek en beeldbepalend element in het Friese merengebied, in het bijzonder rondom het oude waterdorp Grou. Frappant is dat er kennelijk toch grote verschillen tussen de schouwen mogelijk kunnen zijn. Toen we in 2012 bij zeilmaker Jan de Boer in Akkrum waren,

GWS-KLASSE

Voorschriften waaraan een geclassificeerde schouw moet voldoen

- 1 De bodem, de eenmaal geknikte zijden en de vlakke voor- en achterspiegel moeten vervaardigd zijn van 3 mm staalplaat.
- 2 De uitwendig gemeten lengte over de bovenzijde van het midden van de spiegels mag niet meer dan 500 cm bedragen; Stevens en loefbijter (botteloef) dus niet meegemeten.
- 3 De vlakke bodem moet op de plaats van de grootste breedte 100 cm breed zijn, gemeten aan de binnenkant tussen de zijden
- 4 De grootste uitwendig gemeten breedte moet kleiner zijn dan 145 cm.
- 5 Op de stalen zijden moeten houten boeisel zijn aangebracht met een hoogte van ten minste 15 cm op de hoogste plaats gemeten, of even hoge 3 mm dikke stalen boeisel.
- 6 De schouw moet zijn uitgerust met twee zijwaarden van hout met metalen beslag; een kiel of andere zwaarden dan zijwaarden zijn niet toegestaan.
- 7 Het roer moet met roerpennen zijn aangehangen aan de achtersteven en vervaardigd zijn van hout of staal.
- 8 Het tuig is van wit katoen- of kunststofdoek en bestaat uit een fok en een sprietzeil met losse broek; zeillatten zijn niet toegestaan; het oppervlak van sprietzeil en fok samen mag niet groter zijn dan 11,0 m². Hierbij dient aangetekend te worden dat volgens reglementaire meting de rondingen bij achterlijk en broek niet worden meegerekend; in feite zal het zeiloppervlak dus dikwijls liggen in de buurt van 12 m².
- 9 Alle rondhouten moeten van massief hout zijn vervaardigd.
- 10 De windvaan op de masttop gevoerd moet de vorm van een wimpel hebben en een lengte van ten minste 30 cm.
- 11 Het toegewezen zeilnummer moet in duidelijke 30 cm hoge zwarte cijfers, aan weerskanten van het zeil zijn aangebracht; de bovenzijde van de cijfers aan bakboord 80 cm, aan stuurboord 40 cm onder het bovenlijk; afstand tussen twee cijfers 6 cm, lijndikte van de cijfers 5 cm; verdere zeiltekens worden niet gevoerd.
- 12 De bemanning bestaat uit ten minste twee personen en mag tijdens de wedstrijd niet worden gewijzigd; leeftijdslimieten bestaan voor de bemanning niet.
- 13 Ballast mag tijdens de wedstrijd zowel in plaats als hoeveelheid worden gewijzigd; de inventaris is vrij.

rechtsboven: De voorspiegel of voorbord komt boven het water. Het voorlijk van de fok is met een takeltje te trimmen, zo kan er meer of minder spanning op worden gezet. Ook de spriet kan worden versteld op de kam op de voorzijde van de mast.

onder: De GWS-schouw is een bootje voor het hele gezin. Minimaal wordt het gezeild door twee man/vrouw, er mag ook een derde mee.

hing zijn zolder vol met kampioenswimpels. (Zie SdZ 2012.2). Hij was gestopt toen het bestuur had gevraagd of hij eens een jaar niet mee wilde doen, zodat een ander ook een kans kreeg. Hij mocht wel als fokkemaat mee. En wat gebeurde, ze eindigden wederom als eerste. Natuurlijk hangt er bij een GWS-schouw veel af van de snit van het zeil, en vooral hoe het zeil op de boot staat. Maar veel hangt ook van de stuurman af om de schouw op topsnelheid te krijgen en te houden.

Klassenorganisatie ijzeren GWS-schouwen

Momenteel zijn er een kleine negentig schouwen geregistreerd als wedstrijdboot. Aan de hand van de bovenstaande klassenvoorschriften en bouwtekeningen wordt de klasse zuiver gehouden. Alle tekeningen zijn gedigitaliseerd, waarbij alle onderdelen, inclusief

zwaarden, roer, boeisel en rondhouten in tekening zijn gebracht. Er kan zelfs een snijpakket worden geleverd, zodat een handige lasser zelf zijn schouw in elkaar kan lassen. Zoals hierboven al is geschreven worden in het derde weekend van september de traditio-

nele GWS-kampioenschappen georganiseerd en om het jaar, samen met de zustervereniging "Frisia", de inmiddels bekende Pinksterdriedaagse. In juni is er, soms in combinatie met een evenement voor een andere klasse, een klasse evenement voor GWS-schouwen. In 1976 werd door K. Meter, door de Vereniging Grouwster Watersport een jaarprijs ingesteld. Hij wordt uitgereikt aan de stuurman van een GWS-schouw die in een aantal op verschillende plaatsen gezeilde wedstrijden, het beste totaalresultaat heeft behaald. De achterliggende gedachte is dat stuurlieden op meerdere plaatsen aan evenementen deelnemen.

Opleiding jeugd

Heel positief is de actie van de Stichting Foar de neiteam (voor het nageslacht) die jongeren wil laten ervaren hoe het is om op platbodems te zeilen, en hoe dat vroeger ging, wonen op

en werken met skûtsjes. Ze worden daarin gesteund door de SKS (Commissie VSB), de IFKS en het Skûtsje Museum Earnewâld. Deze organisaties hebben de handen ineen geslagen om de jeugd van 8-18 jaar te enthousiasmeren en meer interesse te krijgen in het

Wat een prachtig gezicht om zo de schouwen precies – even hoog – achter elkaar te zien zeilen.

zeilen op en met platbodems. Uiteraard wordt dan ook veel aandacht besteed aan het leren zeilen met skûtsjes, zodat ook in de komende jaren voldoende bemanningsleden en schippers beschikbaar blijven.

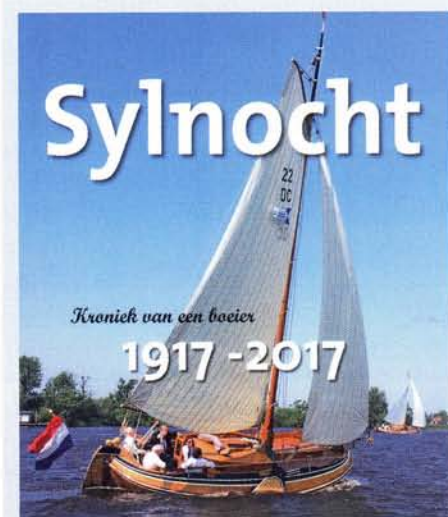
Op 21 en 22 september van dit jaar hadden zich maar liefst 52 jongeren ingeschreven. Twaalf eigenaren van GWS-schouwen hadden hun schouw belangeloos beschikbaar gesteld, evenals drie eigenaren van skûtsjes. Helaas waren de weerberichten zodanig dat de GWS-schippers werden afgebeeld omdat de wind te hard en vooral te vlagerig zou worden. De groep werd in tweeën gesplitst en terwijl de ene groep zich aan boord van een begeleidingsschip vermaakte met spelletjes, ging de andere groep onder goede begeleiding met drie kleine skûtsjes het water op. Zo werd het toch nog een zeer leerzaam en spannend weekend. (Wie zich voor volgend jaar wil aanmelden slaat dit emailadres op in de telefoon: atzeriendeleeuw@gmail.com)

Het is goed om te horen dat er nog zo veel vrijwilligers zijn die het zeilen met platbodems in de belangstelling proberen te houden. Elders gebeurt dat ook in Volendam, in Heeg, Hindeloopen, Stavoren, Elburg, Harderwijk,

Huizen, Spakenburg en zeker nog een aantal andere plaatsen in ons land.

Het (wedstrijd)zeilen in een GWS-schouw

Dit artikel is gelardeerd met foto's die Theo Kampa vanaf de boeier *Sylnocht* kon maken. Er werd goed gestart en op een gegeven moment besloot een aantal stuurlieden overstag te gaan. Tja, dan kom je over stuurboord te liggen en moet je je tegenstander voor laten gaan. Na de eerste start ging het na ruim een half uur regenen en de wind viel aardig weg. Wij konden gelukkig schuilen in de knusse kajuit van de boeier en de vorderingen van de vloot via de openstaande kajuitdeurtjes volgen. Gelukkig kwam de zon terug, zodat we het startje van het veld nog konden volgen. Al snel werd opnieuw gestart en waren wij weer op onze plaats naast de startlijn. Het was boeiend om de prestaties van de zeilers te volgen terwijl de wind aardig aantrok. Het viel me op hoe simpel de schouwtjes zijn. We zagen ook ballast in de vorm van zakken zand voor de mast liggen. Het is reglementair toegestaan om de ballast tijdens de wedstrijd te verplaatsen. Toch een leuk detail! Aan de prachtig gesneden zeilen werd ook vroeger al veel aandacht besteed, zo is op de volgende pagina te zien. Daar vind je ook een tekening van een in 1974 opgemeten schouw uit 1941.

SYLNOCHT

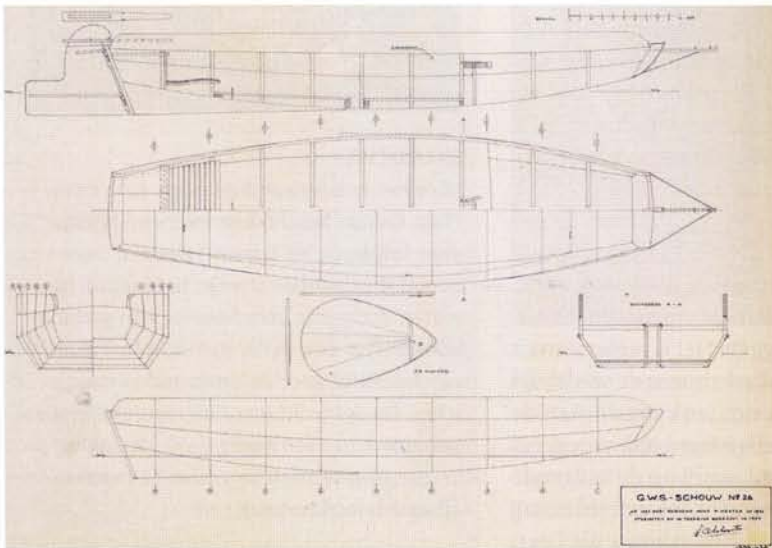
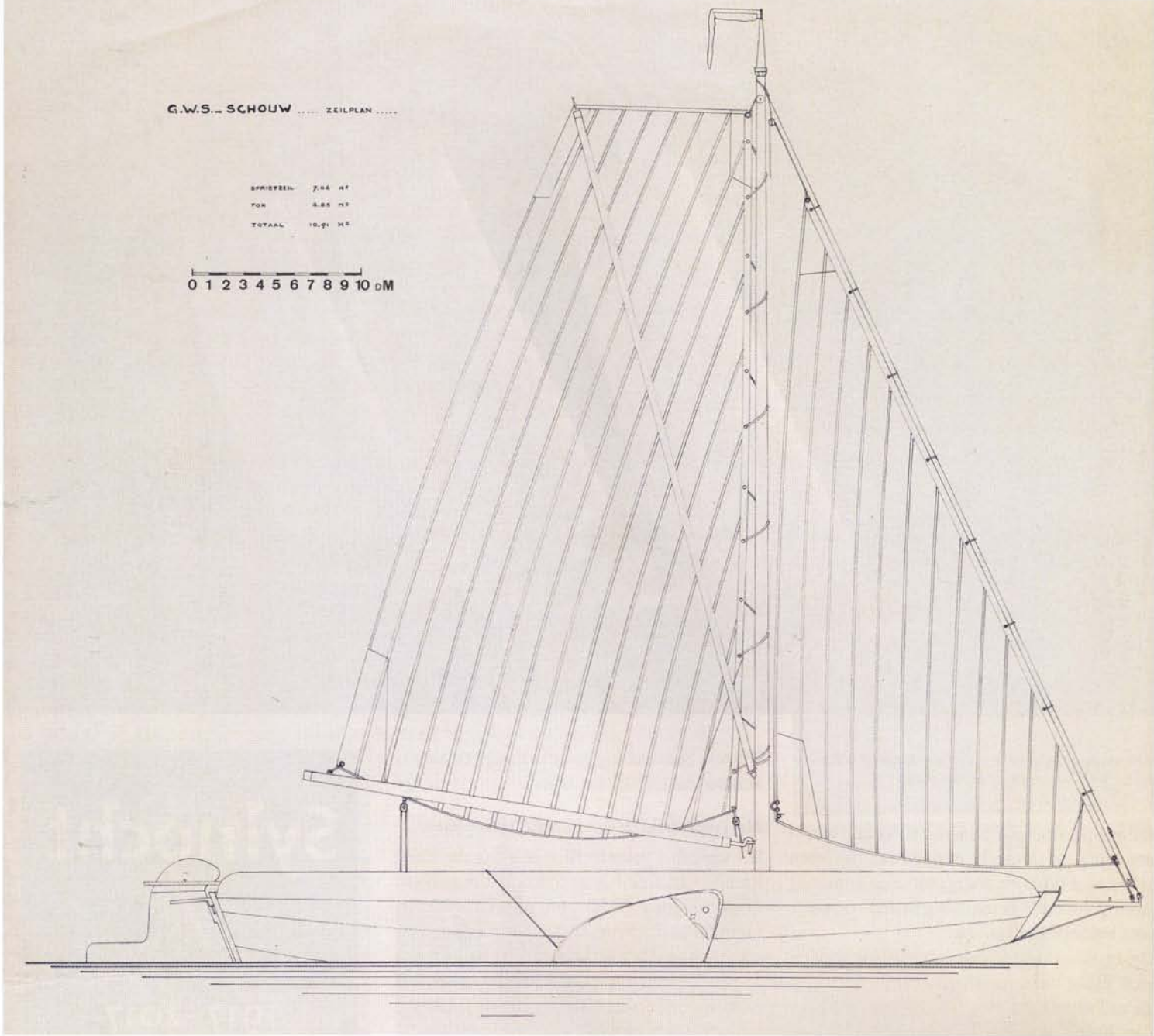
Voor het maken van bijgaande foto's kon Theo Kampa beschikken over een bijzondere fotoboot, de boeier *Sylnocht*. Deze boeier is inmiddels alweer 101 jaar op het water. Vorig jaar verscheen er een gedenkboekje over een eeuw *Sylnocht* met daarin een hoofdrol voor de opvarenden van het schip. De *Sylnocht* werd bij Lantinga in IJlst gebouwd. In 1980 kocht Henk Vochteloo de boeier. Nog te bestellen voor 15 euro via: ajhvochteloo@hotmail.com

G.W.S.-SCHOUW ..... ZEILPLAN .....

SPRIJZEIL 7,66 M²
 FOK 2,85 M²
 TOTAAL 10,51 M²

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 dM

boven en links: In het Fries Scheepvaart Museum liggen alle tekeningen van de GWS-schouw digitaal opgeslagen. Ze zijn eigendom van de Stichting Stamboek Ronde en Platbodemjachten. Er is indertijd (1974) veel zorg aan deze tekeningen besteed. In de tekening met daarop een tuig van Zeilmakerij Molenaar is goed te zien hoe de onderlijken van grootzeil en fok zijn gesneden. De rondingen bij het achterlijk en de losse broek worden niet mee gemeten en een slimme zeilmaker kan daar maximaal voordeel uithalen. 'Jachtzeilen zijn de motor van uw schip,' schreef Douwe Gaastra, toenmalig directeur van Gaastra N.V. Zeilmakers in Sneek, al in 1964 in het boek *Watersport*, (deel 1) dat Jaap Kramer en Wim de Bruijn voor Uitgeverij Hollandia produceerden.

Op de onderste tekening zien we het lijnenplan en diverse dwarsdoorsneden. Het vlak loopt naar voren en achteren behoorlijk op.